

НЭЭЛТТЭЙ
НИЙГЭМ
ФОРУМ

ACI
THE FINANCIAL
MARKETS
ASSOCIATION

**ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ХҮЛЭЭЛТИЙН
ИНДЕКСИЙН СУДАЛГАА
(2012 оны 1-р улирал)**

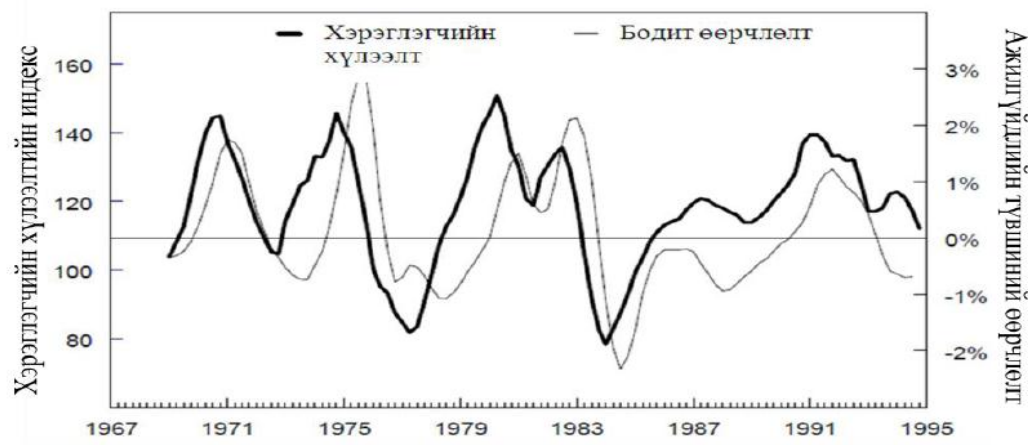
Товч агуулга

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс (ХХИ)

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс нь дэлхийн олонхи хөгжингүй орнуудад тухайн улс өөрийн иргэдийн хэрэглээндээ зарцуулж байгаа зардлын ирээдүйн хандлагыг тодорхойлох зорилгоор тооцдог өндөр ач холбогдол бүхий эдийн засгийн индикатор юм. Аливаа нэгэн улсын эдийн засгийн төлөв байдлыг тодорхойлоход тэргүүлэгч буюу эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлыг харуулдаг индикатор болон улс орны эдийн засгийн тухайн үеийн төлөвийг харуулдаг индикаторыг тооцож үзэх шаардлагатай болдог. ХХИ нь эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлыг урьдчилан харуулдаг тэргүүлэгч индикатор бөгөөд зах зээлийн эдийн засагтай орнуудын хувьд тухайн улсын эдийн засгийн ирээдүйн хандлага нь эдийн засаг дахь хэрэглэгчдийн үйл хөдлөл, эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлын талаархи хүлээлт, тэдгээрийн хэрэглээндээ зарцуулж байгаа зардлын хэмжээ зэргээс голчлон хамаардаг болсон учраас дэлхийн олон улс орон хэрэглэгчдийнхээ үйл хөдлөл, хүлээлт дээр тулгуурласан энэ индексийг тооцож, шийдвэр гаргалтандаа чухал үзүүлэлт болгон ашигласаар ирсэн байна.

ХХИ нь зөвхөн бодлого боловсруулагчид, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын хувьд бус бизнес эрхлэгчдийн хувьд ч ирээдүйн төлөвлөлт шийдвэр гаргалтандаа ашиглаж болох мэдээллийн чухал эх үүсвэр болдогоороо ихээхэн ач холбогдолтой юм.

Ийм учраас дэлхийн хөгжингүй орнуудад энэ индекст ихээхэн ач холбогдол өгч тогтмол тооцоор ирсэн. Тухайлбал, Америкийн Conference Board, Германы ZEW зэрэг байгууллагууд энэ индексийг тогтмол тооцдог бөгөөд индекс нь эдийн засгийн ирээдүйн чиг хандлагыг гайхалтай зөв харуулж чаддаг нь батлагдсан байна.

График 1. Америкийн Хэрэглэгчийн Хүлээлтийн индекс, ажилгүйдлийн түвшний хамаарал

Дээрх графикт Америкийн хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс ба Америкийн ажил эрхлэлтийн түвшний хамаарлыг харуулжээ. Америкийн өнцөг булан бүрт амьдарч буй 500 хүнээс авдаг санал асуулга нь ажилгүйдлийн түвшний өөрчлөлтийг хэрхэн оновчтой таамаглаж байсныг графикаас тодорхой харж болно.

Манай улсын хувьд анх 2009 оноос эхлэн Санхүүгийн Зах Зээлийн Холбоо болон Нээлттэй Нийгэм Форум уг индексийг Улаанбаатар хотын хэмжээнд тус тусдаа тооцож байсан бөгөөд 2010 оны нэгдүгээр улирлаас эхлэн 2 байгууллага хамтран энэхүү индексийг тооцож байна.

Монголын хэрэглэгчийн хүлээлтийн индексийг тооцох аргачлал

ХХИ-ийг Монгол улсын эдийн засгийн бүтцэд тохируулан улирал тутамд нэг удаа, нийт 1000 хүнээс санал асуулга авах замаар тооцож байна. Санал асуулгад оролцогчийг Монгол улсын нийгэм, эдийн засгийн бүтцийг төлөөлөхүйц байдлаар статистик түүврийн аргаар сонгодог. Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индексийн санал асуулга нь өөртөө Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс болон индикаторыг агуулдаг. Индекс нь хэрэглэгчдийн хүлээлт өмнөх үетэй харьцуулахад хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг харуулдаг бол индикатор нь хэрэглэгчдийн эдийн засгийн талаарх ерөнхий хүлээлт эерэг эсвэл сөрөг байгаа эсэхийг харуулдаг ач холбогдолтой юм. Санал асуулга нь индекс болон индикаторыг тооцоолоход ашиглагдах таван асуулт мөн эдийн засгийн ирээдүйн төлөв байдлын талаархи хүлээлтийг тодруулах зорилго бүхий 14 нэмэлт асуултаас бүрддэг. Асуултууд нь одоогийн нөхцөл байдал ба ирээдүйн хүлээлт гэсэн үндсэн хоёр хэсэгт хуваагддаг. Түүнчлэн ХХИ нь:

- а. Хэрэглэгчдийн хэрэглээний хандлагад гарч байгаа өөрчлөлт, хүлээлт
- б. Инфляци
- в. Ажилгүйдэл
- г. Банкны секторын талаарх хэрэглэгчдийн байр суурь
- д. Засгийн газраас авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаарх нийгмийн байр суурь

гэсэн үндсэн 5 чиглэлээр хэрэглэгчид ирээдүйд ямар хүлээлттэй байгааг тодруулах зорилготой.

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индексийн судалгааг санамсаргүй түүврийн аргаар доорх эдийн засгийн 14 салбарын нийт 1000 хүнээс асуулга авч тооцдог.

- ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуй
- Уул уурхай, олборлох үйлдвэр
- Боловсруулах үйлдвэр
- Цахилгаан, дулааны үйлдвэрлэл, усан хангамж
- Барилга
- Бөөний болон жижиглэн худалдаа
- Зочид буудал, зоогийн газар, ресторан
- Тээвэр, холбоо, агуулахын аж ахуй
- Санхүүгийн гүйлгээ хийх үйл ажиллагаа
- Үл хөдлөх хөрөнгө, түрээс
- Төр, батлан хамгаалах
- Боловсрол
- Эрүүл мэнд, нийгмийн халамж
- Нийгэм бие хүнд үзүүлэх бусад үйлчилгээ

2012 оны 1 дугаар улирлын ХХИ-ийн судалгааны санал асуулгыг нийт 4 бүлэг, 16 асуулттайгаар авсан

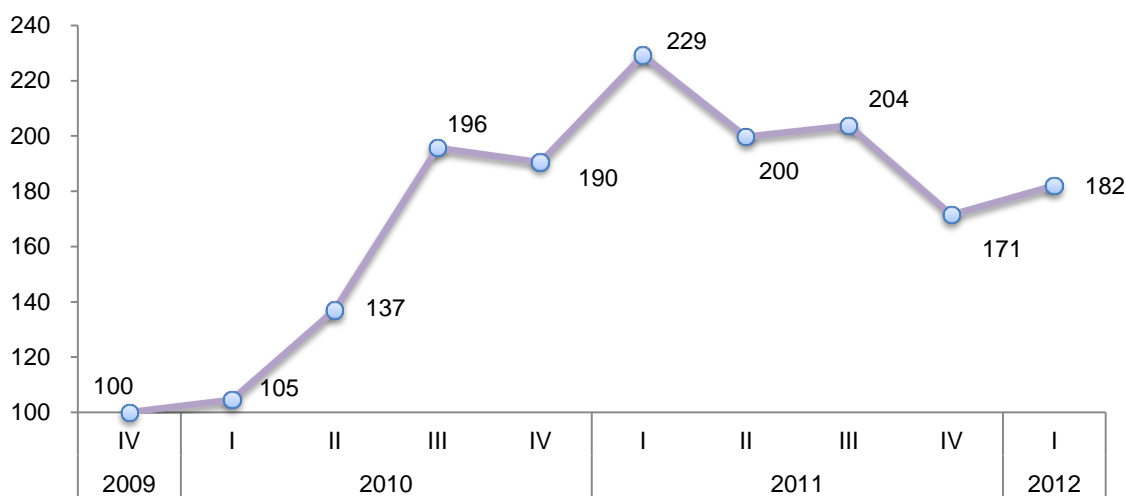
- А хэсэг оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл авах зорилготой бөгөөд 6 дэд асуултаас бүрдэнэ.
- Б хэсэг нь хэрэглэгчдийн ирээдүйн хандлагыг тодорхойлох зорилготой, 8 асуултаас бүрдсэн. Тус хэсгийн асуултууд, хариулт сонголтыг олон улсад хийгддэг хэрэглэгчийн хүлээлтийн талаарх түүвэр судалгаануудад өргөн хэрэглэгддэг стандарт асуултуудаас сонгон авсан болно.
- В хэсгийн асуулт хэрэглэгчдийн банк санхүүгийн байгууллагад итгэх итгэлцүүрийг тодорхойлоход зорилготой нийт 6 асуулттай.

Хэрэглэгчийн Хүлээлтийн Индекс 2012 оны 1-р улирал /Ерөнхий үр дүн/

Хэрэглэгчдийн ирээдүйн талаарх эерэг хүлээлт эрс буурсан байна.

Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс 1-р улиралд өмнөх улирлаас 11 нэгж хувиар өссөн, өмнөх оны мөн үеэс 47-н нэгж хувиар тус тус буурч 182 болсон байна. ХХИ өмнөх улиралд бууралттай гарсан ч энэ улиралд багагүй хэмжээгээр өссөн байна.

**График 2. Хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс
(ХХИ 2009-2012 он)**

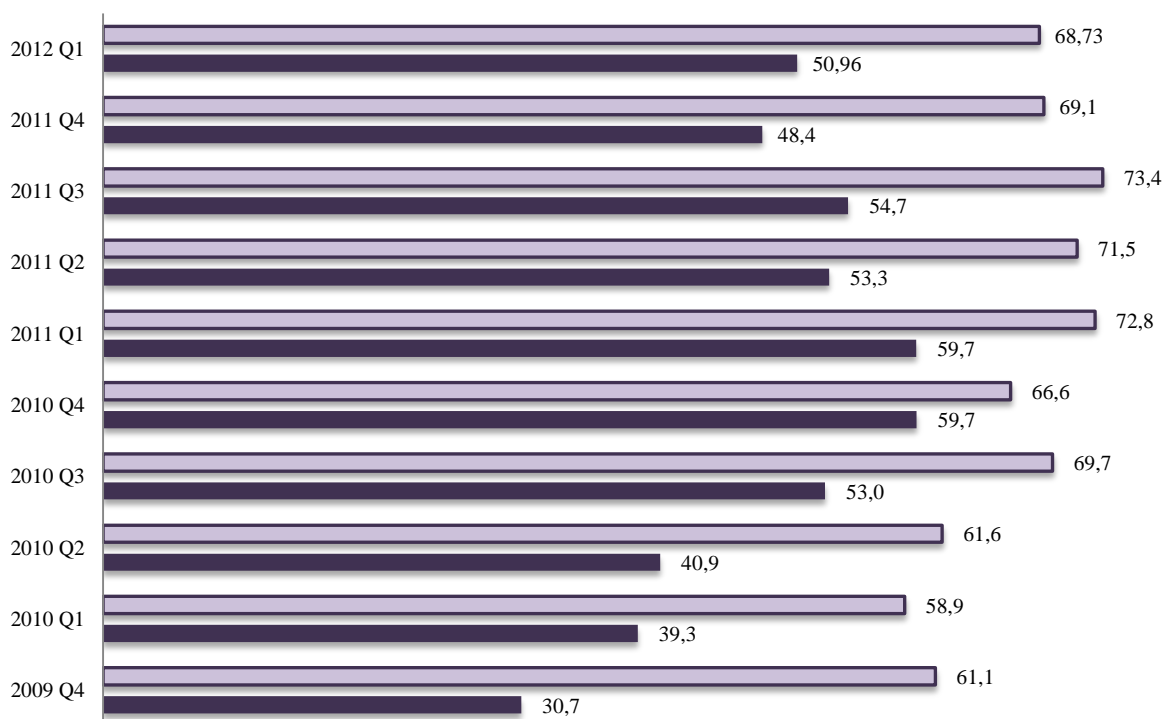
ХХИ-ийн бага зэрэг өссөнөөс үзэхэд ирээдүйд эдийн засгийн өсөлтийн хэмжээ хадгалагдахыг харуулж байна. 2013 онд Оюутолгой олборлолт эхлэж, Таван толгойн хувьцаа олон улсын зах зээлд IPO хийн ард иргэд хувьцааны дансандаа сая төгрөгтэй дүйхүйц хувьцаатай болохтой холбоотой хүлээлт өсөхөд нөлөөлсөн байж болох юм.

Хэрэглэгчдийн өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор эерэг үр дүнтэй гарч, ирээдүйн төлөв байдлын индикатор буурсан үзүүлэлттэй гарчээ.

- Өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор – 50,96
- Ирээдүйн нөхцөл байдлын индикатор – 68,73

Өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор нь хэрэглэгчид өөрийн болоод улс орны эдийн засгийн өнөөгийн төлөвийн талаар ямар бодолтой байгааг харуулдаг бол ирээдүйн төлөв байдлын индикатор нь хэрэглэгчид эдийн засгийн ирээдүйн хандлагын талаар ямар хүлээлттэй байгааг харуулдаг. Уг индикаторууд 50-иас дээш байвал одоогийн болоод ирээдүйн эдийн засгийн байдал сайн (эсрэг) байгааг харуулах бол 50-иас доош байвал дээрхийн эсрэг утгыг агуулна.

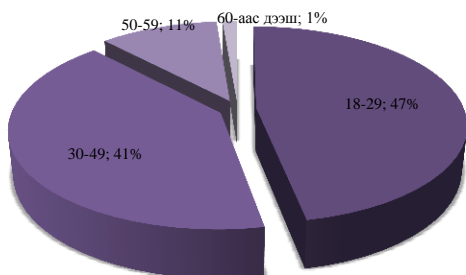
График 3. Ирээдүйн болон өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор

2012 оны 1 дүгээр улиралд өнөөгийн нөхцөл байдлын индикатор 50-иас дээш гарсан нь өнөөгийн эдийн засгийн байдалд хэрэглэгчид сэтгэл өөдрөг байгааг харуулж байна гэж дүгнэхэд хүргэж байна. Харин ирээдүйн төлөв байдлын талаарх хүлээлт өмнөх улирлаас багассан нь хүмүүс манай улсын эдийн засагт итгэх итгэл буурч, ирээдүйд санхүүгийнх нь нөхцөл байдал дордоно гэсэн хандлага байгааг харуулж байна. Магадгүй хүний хөгжлийн 21000₮-г 6-р сараас тараахаа зогсоохтой холбоотой байж болох юм.

Хэрэглэгчийн Хүлээлтийн Индекс 2012- оны 1 дүгээр улирал /Дэлгэрэнгүй үр дүн/

График 4. Судалгаанд оролцогчдийн насны бүтэц, хувиар

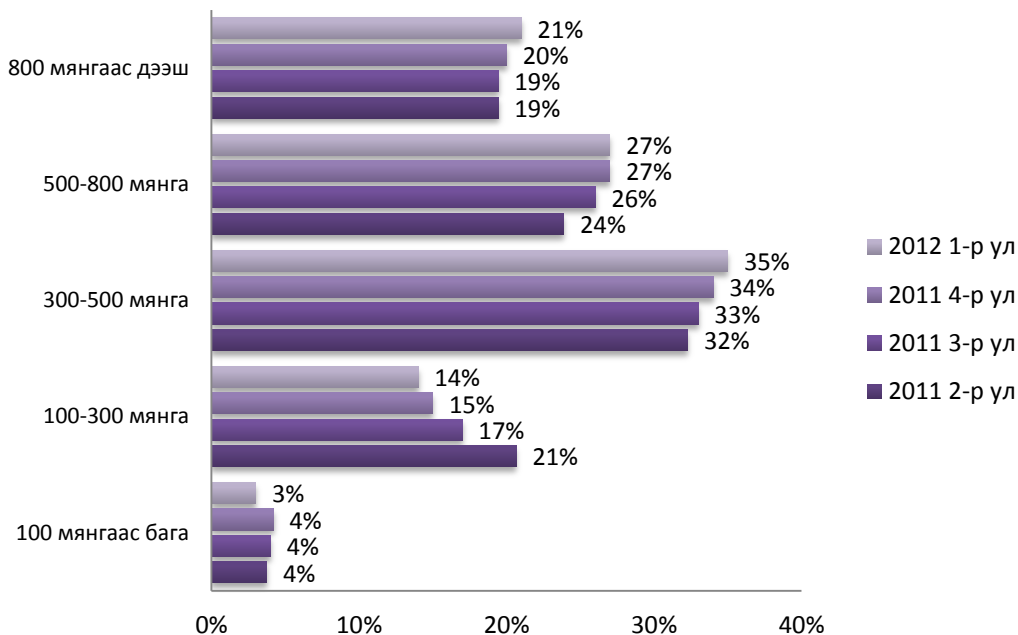

Энэ удаагийн судалгаанд нийт 1000 хүн хамрагдсан. Оролцогчдын 60 хувь нь эмэгтэй, 40 хувь эрэгтэй байлаа. Энэ нь өмнөх улирлын судалгаануудтай харьцуулахад хүйсийн харьцаа харьцангуй ойролцоо байгаа юм. Насны бүтцийг нь авч үзвэл 18-29 насны хүмүүс нийт оролцогчдын 47 хувийг, 30-49 насны хүмүүс 41 хувийг, 50-59 насны хүмүүс 11 хувийг, 60-аас дээш насны хүмүүс 1 хувийг тус тус

эзэлж байна. Эндээс харахад манай судалгаанд 18-49 насныхан нийт судалгаанд оролцогчдын 88 хувийг бүрдүүлсэн нь хүн амын насны бүтцийн харьцааг илэрхийлж байгааг харуулж байна.

Судалгаанд оролцогчдын өрхийн сарын орлогын хэмжээг авч үзэхэд нийт судалгаанд хамрагдсан хүмүүсийн 3 хувийг 100’000 төгрөгөөс бага, 14 хувийг 100’000-300’000 төгрөгийн, 35 хувийг 300’000-500’000 төгрөгийн, 27 хувийг 500’000-800’000 төгрөгийн, 21 хувийг 800’000 төгрөгөөс дээш орлоготой хүмүүс тус тус эзэлсэн байна.

Өрхийн орлогын байдал

Дээрхи графикаас харахад санал асуулгад оролцогчдын 84,74 хувь нь сарын 300 мянган төгрөгөөс дээш орлоготой байгаа бөгөөд энэ нь улирал бүрд өссөн дүнтэй гарч байгаа нь иргэдийн орлого нэмэгдсээр байгааг харуулж байна.

Өрхийн ам бүлийн тоо нь 3.3 буюу нэг өрх дунджаар 3 хүнтэй байна. Нийт судалгаанд оролцогчдын боловсролын түвшин өмнөх улиралтай харьцуулах дээд боловсролтой хүний хувьд 12 нэгжээр буурч 57.9 хувь, бүрэн дунд боловсролтой хүн 10 нэгжээр өсч 38.6 хувь, анхан болон бусад боловсролтой хүн өөрчлөгдөөгүй буюу 3.5 хувь байсан байна. Эндээс харахад дунд боловсролтой оролцогчдын хувь өссөнч орлого нэмэгдсэн байгаа нь уг түвшний боловсролтой хүмүүсийн орлого нэмэгдэж байгааг харуулж байна.

Эдийн засгийн голлох үзүүлэлтүүд болох үнийн өөрчлөлт, ажил эрхлэлтийн талаар судалгаанд оролцогчид дараах хариултыг өгсөн байна.

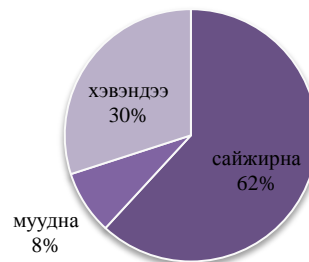
Сүүлийн нэг жилийн турш танай гэр бүлийн санхүүгийн нөхцөл байдал хэрхэн өөрчлөгдсөн бэ?

График 6. Сүүлийн нэг жилд гэр бүлийн тань санхүүгийн нөхцөл байдал хэрхэн өөрчлөгдсөн бэ

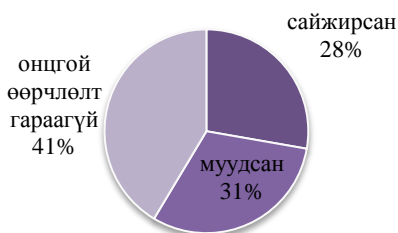
гэсэн асуултанд санал асуулгад оролцогчдын дийлэнх буюу 51 хувь нь ижил түвшинд буюу өөрчлөгдөөгүй гэж хариулсан байхад 33 хувь нь өөрийн өрхийн орлогыг өссөн, 16 хувь нь муудсан гэж хариулсан байна.

График 7. Нэг жилийн дараа гэр бүлийн тань санхүүгийн нөхцөл байдал хэрхэн өөрчлөгдөнө гэж бодож байна вэ

Харин график 7-оос харахад иргэдийн ирээдүйн санхүүгийн нөхцөл байдлын өөрчлөлтийн хүлээлт нь муудна гэсэн хандлага нь нэмэгдэж, хэвэндээ болон сайжирна гэсэн хандлага өмнөх улирлаас өссөн байна.

График 8. Өмнөх оны мөн үеийнхтэй харьцуулахад өнөөгийн улс орны эдийн засгийн нөхцөл байдлыг та хэрхэн дүгнэж байна вэ

Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад өнөөгийн манай орны эдийн засгийн нөхцөл байдлыг та хэрхэн дүгнэж байна вэ? гэсэн асуултанд нийт судалгаанд оролцогчдын 42.4 хувь нь улс орны эдийн засаг муудсан гэж үзсэн байгаа нь өмнөх улирлуудтай харьцуулахад эрс өссөн байна. Энэ нь орлого өсч байгаа хэдий ч иргэдийн хувьд

эдийн засгийн нөхцөл байдал мууг байгааг харуулж байна.

Таны бодлоор ирэх нэг жилийн хугацаанд манай орны эдийн засгийн нөхцөл байдал өнөөдөртэй харьцуулахад хэрхэн өөрчлөгдөх бол?, мөн Та ирэх гурван жилийн хугацаанд манай орны эдийн засаг тогтвортой цаашид өснө гэж бодож байна уу эсвэл ямар нэгэн хямралд орж болзошгүй гэж бодож байна уу?

гэсэн шууд хүлээлтийг илтгэх асуултуудад оролцогчдын тус тус 15, 21 хувь нь буурна болон муудна гэсэн хариулт өгсөн байна.

Хэрэглэгчдийн банк санхүүгийн байгууллагуудад итгэх итгэлийг тодорхойлох зорилготой 3 дугаар бүлгийн асуултуудад нийт харицлагчидын 31 хувь нь Монголын банкууд найдвартай гэж хариулсан ба 17 хувь нь найдваргүй гэсэн хариулжээ. Харин санал асуулгад оролцогчдын 52 хувь нь энэ талаар сайн мэдэхгүй байна гэжээ. Үүнээс үзвэл банкуудын үйл ажиллагааны талаар иргэдийн дунд мэдээлэл хангалтгүй байгаа нь харагдаж байна.

Хадгаламжаа хэрхэн байршуулах нь зохистой вэ? мөн Хуримтлалаа хэрхэн байршуулсан бэ? гэсэн асуулгад санал асуулгад оролцогчид дараах байдлаар хариулсан байна.

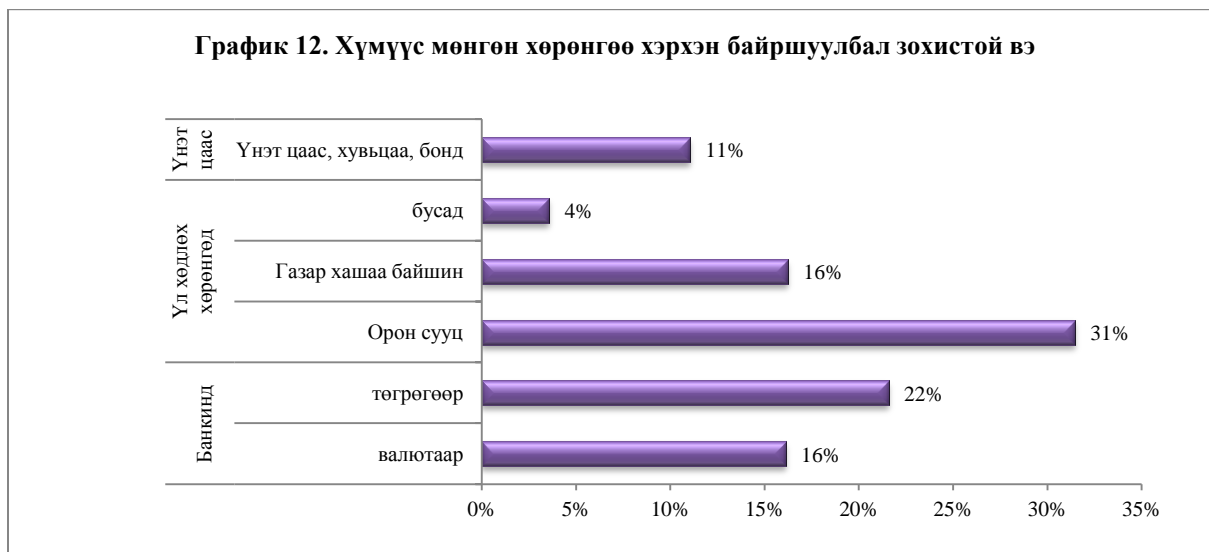

График 12-оос харахад дийлэнх буюу 51 хувь нь үл хөдлөх хөрөнгөнд байршуулбал зохистой гэж үзсэн нь цаашид үл хөдлөх хөрөнгө үнэ цэнээ хадгална, эсвэл үнэ өснө гэсэн хүлээлт байгаа нь харагдаж байна. Үнэт цаасанд байршуулбал зохистой гэсэн хариулт 11 хувь буюу өмнөх улиралтай адил байгаа нь уул уурхайн ордуудыг ашиглалтанд оруулах, иргэдэд хувьцаа тараах зэрэг үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хөрөнгийн зах зээлийг сонирхох сонирхол хэвээр байгааг харуулж байна. Харин хуримтлалаа одоо хэрхэн байршуулсан тухайгаа доорхи байдлаар хариулсан байна.

Нийт судалгаанд оролцсон хүмүүсийн 69 хувь нь банкинд төгрөгөөр байршуулсан нь төгрөгийн тогтвортой байдалд итгэлтэй байгааг харуулж байна. Харин График 12-т харуулснаар 38 хувь нь л банкинд байршуулбал зохистой гэж үзэж байсан хэдий ч бодит байдал дээр 83 хувь нь банкинд мөнгөө байршуулсан байгаа нь хуримтлалаа байршуулах өөр арга зам, боломжийн талаар мэдлэг сул байгааг харуулж байна. Мөн судалгаанд оролцогчдын дөнгөж 6 хувь нь үнэт цаасанд

хуримтлалаа байршуулсан байгаа нь хөрөнгийн зах зээлийн талаар мэдлэг сул байгаагаас оролцож чадахгүй байгаатай холбоотой.

Түүнчлэн уг судалгаанд оролцогчдоос банкны зээлтэй эсэх мөн манай улсад зээлээр бизнесийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд хэр хүндрэлтэй байдаг болохыг тодруулах зорилгоор асуусан асуултанд өмнөх улирлаас бага зэрэг багасаж буюу 45 хувь нь зээлтэй гэж хариулсан бөгөөд харин манай улсад зээлээр бизнесийн үйл ажиллагаа явуулахад хүндрэл учирч байгаа гэж хариулсан оролцогчид өмнөх улиралтай харьцуулахад 3 хувиар нэмэгдэж 61 хувь болсон байна. Энэ нь Монгол банк бодлогын хүүгээ нэмснээр иргэдэд дарамт учруулж байгааг харуулж байна.

Дүгнэлт

Ард иргэдийн орлого өссөн нь 2012 оны 1 дүнээр улирлын хэрэглэгчийн хүлээлтийн индекс өсөхөд нөлөөлсөн бол хэрэглээний барааны үнийн өсөлт нь ирээдүйд санхүүгийн байдал муудна гэсэн хүлээлтийг үүсгэжээ.

Харин хүмүүсийн ажилдаа тогтвортой байх хандлагатай байгаа бөгөөд хөдөлмөрийн зах зээл дээр ихээхэн шилжилт хөдөлгөөн гарахгүй байхаар байна.

Хэрэглээний барааны үнийн өсөлтөөс хамаараад хэрэглэгчдийн дунд болгоомжлол үүсч, үл хөдлөх хөрөнгө худалдан авах сонирхол буурсанч мөнгөн хөрөнгөө байршуулах хамгийн оновчтой арга гэж үзсээр байна. Тиймээс үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ хадгалагдаж, буурахгүй гэсэн дүгнэлт гаргаж болохоор байна.

Зээлийн хүү өсч зээлтэй иргэдийн тоо багассан нь Монгол банк бодлогын хүүгээ нэмснээр иргэдэд дарамт учруулж, зээлээр бизнес эрхлэх нь хүндрэлтэй байгааг харуулж байна.